

Розділ 5

ПРОБЛЕМА ПРОТЕЇНІВ

Професор Двел і проблема протеїнів. Гаррі на хемічному заводі. Засідання комісії при найвищому науковому інституті. Ратуйте англійську промисловість! Чоловіколюбний професор Мессебі. Остання троянда літа. Кет в аптекарській крамниці. Нагорода за винахід протеїну від чоловіколюбного уряду Англії. Полінезієць Тоні. Ліяни, наконечники для стріл. Збір племен під банановим листом. Мессебі ще раз доводить свою чоловіколюбність. Сірчано-квасовий завод — руда луска. Тоні чхає. Грім з ясного неба. Перший батько пускає дим з чорної коробочки. Убивці з кавунами на головах. Лейстон у Лондоні. Мессебі під замком. Гаррі зробився брюнетом.

Не одшукавши Марти Лорен, Гаррі знайшов собі посаду на заводі сірчаного квасу близько Лондона. Ще в Нью-Йорці він працював три роки в органо-хемічній лабораторії професора Двела, що шляхом експериментальної роботи пробував добувати штучний білок. Професор Двел досягнув великих як на той час наслідків; йому пощастило добувати протеїни, на які розкладається білок при перетравленні; і що найголовніше, протеїни ці були в його не гіркі-прегіркі, як у інших дослідників, а смачні, їх можна було споживати без капсул. Проте фабрикація протеїнів коштувала Двеловим методом ще дорожче, ніж іншими способами, отже, гігантська справа нагодувати людство штучними білками в його постановці ще дуже далека була від остаточного розв'язання. Грам протеїнів коштував Двелові коло півдолара, так що натуральні білки були поки що в сотні разів дешевші від штучних протеїнів. Однак Двел дбайливо охороняв свою роботу від чужих очей, він не мав жодного лаборанта з освічених людей, ані одного студента не допускав до своєї лабораторії — за помічників йому були прості хлопці зі спритних робітників, що їх він навчав техніки справи, уникаючи пояснювати їм наукові підстави й світове значіння його роботи.

Гемороїдальний старигань і гадки не мав, що Гаррі Руперт вдома старанно вивчав органічну хемію й був цілком у курсі справи; Двелові й на думку не спадало, що його малоосвічений помічник багато в чому випередив свого вчителя.

За допомогою німецьких та французьких товаришів Гаррі ночами студіював спеціальні праці, присвячені протеїнам, порівнював методи роботи з Двеловим й чимраз переконувався, що ані інші дослідники, ані Двел не стоять на правильнім шляху. Йому треба було тільки попрацювати ще самому, щоб остаточно перевірити методи, які мусіли дати дешеві й споживні протеїни.

Гаррі увійшов до контори квасового заводу. Старенький клерк передивився його рекомендації та посвідку з Двелової лабораторії й замислився.

— В сірчано-квасовому цехові місць немає, — сказав він нарешті. — Я спробую розповісти про вас головному хемікові — він цікавиться органічною хемією. У вас посвідка, що ви працювали в Двела. Подивимось. Заходьте завтра після роботи.

Гаррі вже четвертий місяць працював на квасному заводі в органічній лабораторії.

Це Гаррі, він іде сквером додому й весело висвистує «The last rose of summer» (остання троянда літа). Просвиставши перше коліно, він чує ззаду голос:

Голос трошки хрипкий, але приємний. Це співає дівчина. Гаррі спиняється та жде. — Good evening! — підходить вона. — Good evening! — відповідає Гаррі. Вона бере його під руку, і вони йдуть разом по скверу, виходять на вулицю, переходять майдан. Вони мовчать, дівчина міцно притуляється до Гаррі й заглядає йому в обличчя. Гаррі скося придивляється до неї. Вона худорлява, в неї гарні очі, уста червоні, обличчя біле. Шкода тільки, що вона така худа. Вони йдуть мовчки далі.

— Як тебе звати? — питається нарешті Гаррі, щоб нав'язати розмову.

— Кет! На вулиці я звусь Гледіс, але ти називай мене Кет, так мене звали вдома.

— Чого ти ходиш на вулицю? — допитується ліниво Гаррі і продовжує таким робом, сам того не помічаючи, вікову традицію розмови з проституткою.

— Нема роботи! — відповідає Кет. — Я була на текстильній, мене звільнено. Слухай, коханий, купи поїсти.

Гаррі вважає, що це бажання законне, і купує в крамниці хліба й ковбаси на шість пенсів. Кет жадібно їсть. Вони йдуть мовчки: хліб та ковбаса заважають Кет розмовляти. Гаррі поки що запалює дешеву сигару. Кет обирає з ковбаси шкурку й одкушує чималий шматок.

— Чого ти така худа? — запитує Гаррі, побачивши, що вона з'їла ковбасу й доїдає хліб.

— Я ж сказала тобі, що немає роботи. На вулиці така, як я, багато не заробить.

— Тут також треба вміти, — згоджується Гаррі. — Ти наїлась?

Дівчина проковтнула останній шматок хліба й щільніше притулилась до Гаррі. Він почував все її бідне тіло своїм тілом. Вони знов ідуть мовчки.

— Скоро я буду багатий, — сказав раптом Гаррі...

За три дні перед цим у Королівському Вищому Інституті відбулося екстрене засідання. Професор Мессебі доповідав у присутності представника уряду лорда Гекслі, голови правління тресту хемічних фабрик Великобританії. Доповідь вислухано з напруженою цікавістю. В аптекарських склепах Лондона з'явився препарат «Альбо», його обгортка рекомендувала годувати дітей і дорослих, що видужують од хвороб. Аналіза, що її зробив професор Мессебі, доводила, що «Альбо» є не що інше, як штучний протеїн, дуже приємний на смак, — щось подібне до волоських горіхів і, що найголовніше, дуже дешевий, настільки дешевий, що це загрожувало переворотом у всій харчовій промисловості.

— Цей препарат, — закінчив професор, — може за якихось півроку витіснити половину всіх харчових продуктів, що купує біднота. Йому не вдасться перемогти речі споживання багатих, проте, коли (а втім, за це ще рано говорити), коли це штучний протеїн і коли йому вдасться надавати різних смаків, тоді — хтозна, що станеться з харчовою промисловістю.

По скінченні доповіді в невеличкій залі, де зібралися вибрані фахівці, запанувала мовчанка. Представники культури з надзвичайною серйозністю обмірковували справу. Нарешті наймолодший з учасників, якийсь дуже видатний доцент, запитав у доповідача:

— Цікаво було б дізнатись, наскільки вельмишановний містер Мессебі певний того, що його висновки слушні. Адже ж професор Двел...

Доцент змовк і запитливо подивився на колег.

— Ви скінчили? — запитав Мессебі. — Дозвольте мені? Так, професор Двел в останній праці доводить, що фабрикація їстинного протеїну довго ще буде настільки недешева, що не може спричинити ніяких пертурбацій у системі споживання. Але ми стоїмо перед наочним безперечним *фактом*.

— Дозвольте мені запитати, — сказав лорд Гекслі, — скажіть, вельмишановний професоре, скільки грошей варт оцей штучний протеїн?

— Він коштує в продажу тепер удвічі дешевше, ніж м'ясо. Але немає ніякої гарантії, що він не коштує фактично у п'ять разів дешевше. Адже ж продавець не зв'язаний ніякою конкуренцією в даному випадкові, і ніщо не показує на те, що ціна, за яку препарат продається, є справжня собівартість.

— Ще запитання, — сказав доцент. — Ви натякнули на те, що можливі — ви сказали, що рано про це ще говорити — ви сказали, що, можливо, є способи надавати тому препаратів різних смаків. Я просив би, коли можна, з'ясувати, які є тепер фактичні підстави для такої можливості.

— Я вже сказав, — одповів Мессебі, — що про це рано говорити, і я дуже радий, що мій *молодий* колега, — Мессебі підкреслив слово «молодий», — це завважив. А втім, я скажу те, що дало мені привід висловитись так, як я висловився. В одному з пакетів я знайшов протеїн, що відрізнявся трохи своїм смаком від препарату інших пакетів. Препарат цього пакету нагадував своїм смаком не волоський, а скоріше звичайний англійський лісовий горіх.

При цих словах присутні заворушилися. Лорд Гекслі нервово пересунувся в кріслі, наче його щось підштрикнуло. Доцент іронічно всміхнувся.

— Цілком ясно, — казав далі Мессебі, — що ми маємо тут одну з двох можливостей: або винахідець знайшов уже спосіб надавати препаратів якого хоч смаку (я вважаю це за неможливе), або випадкова домішка, випадкові подробиці процесу фабрикації змінили смак препарату. З огляду на те, що з-посеред сотні препаратів в однаковій упаковці я знайшов тільки один, що відрізнявся трохи на смак від інших, то я вважаю, я сказав би, я переконаний у тому, що це явище випадкове.

— Ми мусимо подякувати професорові Мессебі, — забрав слово старий голова зборів, зацвілий як гриб професор Льюїс. — Я вважаю, що справа з'ясована з практичного боку. Подробиці хемічних процесів не цікаві для представника уряду, — Льюїс зробив жест у бік лорда Гекслі. — Я вважаю, що ми маємо прохати його світлість висловитись по суті з приводу доповіді поважаного професора Мессебі. (Ще один жест у бік лорда Гекслі).

— Моя промова буде коротка, — сказав той. — Препарат треба негайно і якнайсуворіше заборонити. Комісія постановляє заборонити його яко шкідливий для здоров'я. Продавців оштрафовується за продаж отруйних препаратів. Хеміка, що пропустив препарат у патентній палаті, віддається під суд. Комісія має подбати, щоб препарат у жоден спосіб не міг поступити на продаж. Справою уряду буде потурбуватися знайти винахідця й фабриканта та припинити їхню діяльність. Я скінчив.

При словах лорда Гекслі один із професорів нервово змахнув рукою. Але озирнувшись на колег і не знайшовши підтримки, він осікся й не сказав ні слова. З хвилину всі мовчали. Нарешті Льюїс сказав:

— Хто хоче забрати слово?

Всі мовчали. Потім доцент сказав:

— Я вважаю, що безпечність англійської й світової промисловости безперечно вимагає тих заходів, що запропонував його світлість лорд Гекслі. В наш неспокійний час ми ризикували б викликати заворушення, дозволивши такий препарат. Його фабрикацію треба негайно ліквідувати.

— Хто забирає слово? — повторив Льюїс. — В такому разі я гадаю, що висловлю думку всіх нас, коли скажу, що ми не можемо нічого заперечити проти пропозиції його світлості. Хто за пропозицію, прошу підвести руку! Так, ухвалено одногласно. Оголошую збори закритими.

Гаррі й дівчина проходили повз аптекарський магазин.

— Знаєш що, — сказав Гаррі, — ось на тобі два пенси: зайти до магазину й спитай коробку «Альбо». Та заодно спитай, чи багато його купують. Іди, а я піджду на вулиці.

Кет узяла гроші й увійшла в двері; а Гаррі став, насвистуючи, походжати по тротуару.

Він пройшов раз, пройшов два, спинився коло дверей. Кет стояла біля конторки й щось говорила. Раптом двері розчинились, і повз Гаррі пробіг хлопчик із магазину. Гаррі ліниво подивився йому вслід.

Хлопчик побіг до полісмена, що стояв на розі, і щось йому сказав. Полісмен вислухав, щось спитав і став іти до магазину.

«Спіймали мою дівчину, — подумав Гаррі. — Видно, вона таки справді безробітна». І він подивився крізь скляні двері в магазин. У цей мент Кет зробила йому знак рукою. Спочатку Гаррі подумав, що вона прохає допомогти їй.

«Це безнадійна справа», — показав Гаррі рукою. Але Кет ще раз махнула рукою — на цей раз Гаррі зрозумів. Вона казала йому тікати якнайшвидше. Полісмен із хлопчиком були вже в десятих ступенях од дверей.

Засвистав Гаррі й лінивою ходою подався геть. Коли він побачив, що полісмен увійшов до магазину — він прискорив ходу, перейшов через вулицю, завернув у завулок і подався геть...

Коли Гаррі прийшов додому, коло ганку його перестріла якась темна постать. Гаррі удав, ніби йому немає ніякого діла до своєї квартири, і, посвистуючи, пішов далі. Йому це починало не подобатись. Йому ще менше сподобалось, як темна постать пішла за ним слідком, очевидно бажаючи його наздогнати. Було поночі, Гаррі оглянувся навкруги й почав уже міркувати, як би йому збутися шпига, аж той заговорив.

— Товаришу Руперте, — сказав чоловік, — не тікайте, я не шпиг. Я працюю з вами на одному заводі; тільки я в сірчано-квасному цехові.

Гаррі пізнав його голос. Це був якийсь літній уже робітник американець, що скоро після нього поступив на завод. Гаррі спинився.

— Ходімо до вас, — сказав робітник, — на вулиці незручно балакати.

Гаррі стиснув йому руку, і вони зійшли сходами до його кімнати.

Гаррі включив лямпу й глянув на робітника. Це був могутній чоловік з обвітреним, засмаглим обличчям. Шкура на лиці й на руках його не встигла ще набрати мертво-жовтого кольору од праці у сірчаному цехові, але під очима вже були червонові смуги. Через усе обличчя йшов шрам.

— В чому справа? — спитав Гаррі.

— Я повинен би спитати вас, у чому справа! — одказав низьким голосом робітник. — Мессебі знайшов у своїй лабораторії щось загорнуте в хустку. Хустка лежала в чийомусь робочому одягові. Я бачив, як він показував цей одяг сторожеві, і той посвідчив, що це одяг Гаррі Руперта. Тоді Мессебі спитав у нього вашу адресу. Коли б йому треба було зробити вам нагінку, він міг би це зробити завтра в лабораторії, вас хочять за щось спіймати.

— Коли це було? — спитав нервово Гаррі.

— Це було з годину назад — я зоставвся на позаурочну роботу. Вам треба звідси забиратись, товаришу. Бувайте здорові.

Гаррі повиливав у раковину «щось» із реторт, що стояли на столі, забрав якісь пакети й подався за робітником. Він нагнав його на вулиці.

— Слухайте, — почав Гаррі, — я розповім вам, що було в хустці. Порадьте мене. Де мені сховатись?

— Ходім до мене, — сказав коротко робітник.

Вони повернули до Вайтчепла.

Засвистав було Гаррі ноти, але раптом увірвав. Він почував себе дуже неприємно.

Полінезієць Тоні три дні, як попав на сірчано-квасний завод. Його ім'я було не Тоні, а якось інакше. Але на заводі його записано «Тоні». І всі його так звали тепер.

На прекрасному пароплаві стриміли високі сухі стовбурі, од них спускалися ліяни, а внизу лежали величезні сувої ліян сухих і мертвих, не зелених. На пароплаві Тоні годували, і він міг грітись цілі дні на сонечку. Час од часу він намацував у холошах наконечник стріли, що її він найшов на пароплаві — отой наконечник просто лежав собі, і ніхто його не підіймав. Заваджали грітись тільки холоші. Вони лоскотали тіло і прилипали до стегон — але зняти не можна було. Коли Тоні спробував роздягтися, його боляче вдарено рівнесенькою круглою гілочкою по спині. Отож він лежав на сонці й роздивлявся, прокидаючись, на наконечник стріли, що йому так щасливо дістався. Він мав таку форму:

і був з палець і ще півпальця завдовжки, він коштував не менше як чотири курки й дуже багато бананів...

Тепер Тоні мусів день у день завалювати в здорові блискучі скрині блискучі сірі камінці в поросі. Це називалося тут на заводі «пірит». Була велика спека, і це було добре, але дуже смерділо, наче виздыхали відразу всі шакали, і це було зле. Тоні чхав і кашляв безперестанку. Надвір не можна було вийти, але й надворі було не краще. Це був сухий ліс, по стовбурах спускались рівні-рівнесенькі ліяни, смерділо ще дужче й так само чхалося й кашлялося. Скрізь долі розіллята вогнева вода, що спалює все, чим доторкнешся до неї. Люди злі й похмурі. Вони не чорні й не білі, а жовті мов китайці, ще жовтіші. Нігті в них чорні й поранені, очі точаться слізьми; вони злі й похмурі. Ніхто з них ні слова не каже по-людському, всі балакають по-англійському, тільки один здоровий дядько вміє

щось сказати як слід по-людському. Тоні назвав його батьком і хотів поцілувати в коліно, але він ласкаво одштовхнув його, скуйовдив йому кучеряву кучму на голові й сказав робити далі. Після роботи він брав його з собою, міняв монети на їжу, і вони їли разом. До сьогоднішнього дня він брав його до себе й спати, але сьогодні він прикликав Тоні й сказав, щоб ішов спати до Джемса — Джемс тепер буде йому за батька. Джемс, привітно всміхаючись, кивнув головою й лягнув Тоні по спині. Тоні знову взявся кидати в скрині отой пірит.

Раптом усі змовкли, заметушилися й стали працювати жвавіше. Тоні оглянувся: коло головного доглядача стояв якийсь білий — це був сам Мессебі, професор, головний хемік заводу. Він щось говорив доглядачеві, а той, випроставшись, мов салдат, стояв перед ним і кивав головою. Тоні знітився, загірб на лопату, скільки міг, піриту й укинув у скриню. Він і не бачив, як Мессебі вийшов, він працював і нічого не чув.

— Хто з вас знає робітника з органо-хемічної лабораторії — Гаррі Руперта? — запитав доглядач. Робітники переглянулися між собою — знову більшовиків шукають! — майнула гадка.

Де кілька душ сказало, що знають — бачили його в портерні.

— Де його можна знайти?

Робітники переглянулися знову. «Невже ж Руперт також більшовик?» Повз цех пройшли вагонетки з піритом і поспинялись коло печей. Ніхто не відповідав. Вагонетки викинули пірит. Доглядач повторив запитання й вийшов.

Він перейшов двір і постукав до лабораторії. Мессебі не було, він сидів у своєму кабінеті. Мессебі не хотів давати адреси Рупертової поліції, він хотів спочатку перебалакати з ним сам і витягти в нього спосіб продукції протеїну. Хоч як не кохав шановний професор англійську промисловість, але власну славу й гроші він любив над усе на світі. Він міг би спродати рецепта Союзові Радянських Держав; при одній думці про мільйони забилося дужче благородне серце професорове. Там голод! Він дістане мільйони й уславиться спасителем людства. Врешті він і житиме там, у Радянським Союзі. Треба тільки розшукати Руперта і витягти в нього рецепта. Він зовсім не хотів тепер віддавати його поліції: чого доброго, благородний лорд Гекслі сам скористується з рецепта...

Увійшов доглядач.

— Ну що? — нетерпляче сказав Мессебі. — Невже ж ніхто його не знає?

— Ніхто нічого не каже, — одказав доглядач. — У нас проте є його адреса в книжці...

— Я не знаю, — розсердився Мессебі. — Розшукайте якогось його приятеля абощо, будь ласка. І то якнайшвидше, чуєте!

Доглядач знизнув плечима й вийшов.

Мессебі встав, перейшов кабінет швидкою ходою, вернувся назад, перейшов ще кілька разів кімнату й сів. Він сам поїде до Руперта, сьогодні ж! Він розповість йому про постанову Комісії, про розпорядження його заарештувати, пообіцяє йому вратувати його й витягне рецепта. У крайньому разі він заарештує його в його кімнаті й роздивиться матеріали й реактиви.

На другий день коло Тоні скоїлося щось незрозуміле. Робітники жваво розмовляли, заглядали в якийсь здоровенний лист, що їх купу вранці щодня приносив хлопчина,

тикали пальцями, кричали й сперечалися. Перший Тонів батько стояв у кутку та щось спокійно розповідав. Але щодалі він говорив, то неспокійніші ставали робітники. Доглядач метушився навколо, штовхав робітників, та вони не звертали сьогодні на нього ніякої уваги. Нарешті батько скінчив, робітники розійшлися, але замість вивантажувати пірит, лізти по сходах із камери, вийшли в двері. За одну секунду спорожнів завод. До Тоні підійшов його другий батько Джемс, ляснув його по плечі й наказав іти за ним. Тоні злякано подивився на нього й показав на лопату. Та Джемс презирливо плюнув на купу піриту, взяв Тоні за плечі й повернув до дверей. Потім вони перевдяглися й пішли, хоча було ще дуже рано, щоб обідати. Це було добре: Тоні завжди дуже хотів їсти й ніколи не міг дочекатися обіду. Вони вийшли на вулицю, наздогнали першого батька й пішли до нього. В курені першого батька був ще якийсь молодий чоловік. Тоні помітив, що лице йому було біле, мов у Мессебі чи в його пана. Батько дістав шматок хліба й дав його Тоні. Тоні сів коло дверей долі й почав гризти хліб, голосно плямкаючи.

— Страйк, — сказав старий робітник, звертаючись до Руперта, й показав йому газету. — Залізничники не роблять, ми приєднуємось до них, — пояснив Джемс. Гаррі кивнув головою.

— Мессебі знову розлютувався на тебе, — сказав Мартин. — Він очевидно не хоче посилати до тебе поліції, — додав він після павзи, — міркуй сам. Ми йдемо в страйковий комітет.

Мартин доручив Тоні сусідові, заховав у кишеню бравнінга й вийшов із Джемсом.

Гаррі вийшов з ними. Йому конче треба було заглянути в свою кімнату — він повиливав реактиви з реторт, але Мессебі легко міг аналізою дізнатись про їх склад. Треба знищити сліди за всяку ціну. Гаррі поспішав, біг до своєї квартири...

Сходами перед ним сходив угору якийсь чоловік. Не було жодного сумніву — це був Мессебі. Зачувши ступені, він оглянувся й зустрівся очима з Гаррі...

— Доброго здоров'я, Руперте! — привітно сказав Мессебі. — Чом вас не було сьогодні на роботі? Мені дуже треба було вас бачити.

Гаррі опанував собою й приязно всміхнувся.

— Зайдіть, — сказав він привітно.

Гаррі одімкнув кімнату, і вони зайшли. Мессебі кинув яструбиним оком на порожні реторти й сів. Гаррі стояв проти нього перед столом.

— Я говоритиму з вами одверто, Руперте, — почав Мессебі. — Ви фабрикуєте «Альбо»?

Гаррі згодився кивком голови.

— Ви знаєте, що Комісія при Найвищому Науковому Інституті заборонила під найсуворішою карою продавати «Альбо», як отруйний препарат? Ви цього не знаєте! Ви не знаєте також і того, що видано наказу негайно заарештувати вас. Хеміка, що дозволив препарат, притягнуто до суду.

Професор зробив павзу.

Гаррі мовчав.

— Я бажаю вам добра, Руперте, — ласкавим голосом казав далі Мессебі. — Ми з вами зійдемося! Я спробую вратувати вас од суду й заслання. Крім того, ви знаєте, що з вами

може трапитись. Вас можуть забити на вулиці під час арешту. Вас можуть отруїти в тюрмі. Уряд не спиняється перед жодним засобом у таких важливих справах.

«Он що! — подумав Гаррі. — Ти хочеш виманити в мене рецепта!»

— Дуже вам удячний, пане професоре! Не знаю, як вам і дякувати. Але в який спосіб вам пощастить мене вратувати? Адже ж уряд, як ви сказали, не спиняється перед жодними засобами в таких важливих справах.

Мессебі допитливо глянув на Гаррі. На лиці в того була написана наївна боязливість (він і справді почував себе кепсько).

— Який ви наївний! — сказав Мессебі. — Я сам маю стосунок до комісії. Я міг би сказати, що я помилився аналізою, що протеїн, як виявилось, просто органічного походження. Ви розумієте, що мені не легко буде це зробити. Я ризикую своєю науковою репутацією. Щоб підняти її, візьміть мене в компаньйони виробки «Альбо»...

Павза. Гаррі, вагаючись, оглядає кімнату; кімната на четвертому поверсі — вискочити в вікно немає ніякої змоги. Нарешті він каже:

— Коли ви зможете мені обіцяти напевне, що я не постраждаю, то я згоджуюсь.

— Клянусь вам, чим хочете!

— Тоді, пане професоре, почекайте дві секунди. Я принесу з комори реактиви.

Гаррі забрав реторти й вийшов з кімнати. Коли двері зачинилися, професор схопився зі стільця й став потирати руки. Він ледве стримувався, щоб не затанцювати по кімнаті.

— Готово! готово! — похапливо белькотів він, бігаючи по кімнаті, беручи для чогось якісь книжки, шпурляючи їх назад на місце, сідаючи на стільця та схоплюючись ізнову.

Раптом у дверях клацнув ключ, клацнув ще раз, і Мессебі почув, як хтось збігав по сходах...

Тоні набридло сидіти на підлозі без діла, він витягнувся й хотів заснути, коли почув з лісу якийсь гамір. Він підбіг до великої діри в стіні, через яку можна було дивитись, але не можна було вийти, навіть виплюнути не можна було, і виглянув в ліс. Здавалося, що зібралися всі племена з цілого океану. Розходячися, збиваючись у купи, вони щось говорили язиком і руками, знову розходилися, знову збивалися в купи. Здоровенний сухий гарбуз, у яких буває вода або той жовтий пальмовий сік, який п'ють під час їжі, був перекинутий до споду дірою, і на ньому стояв якийсь жрець, що дуже швидко говорив язиком та руками. Раптом він зіскочив долі, купки злилися поволі в одну велику купу, над нею розгорнулися якісь червоні банани, і всі племена вирушили на війну.

В цей момент двері розчинилися і ввійшов батьків сусіда.

«Ходім до них», — сказав він рукою, і вони вийшли на вулицю. Вони приспішили трохи й наздогнали передній червоний банан. Під ним ішли перший і другий батьки Тонієві.

На прапорі було написано: «НЕХАЙ ЖИВЕ ВЛАДА РАД!»

Джемс ніс його, а поруч, засунувши руку в кишеню з бравнінгом, ішов Мартин. Сорочка йому була розтігнута, а з-під неї визирав якийсь витатуйований візерунок. Сусід з Тоні стали в другий ряд і пішли з походом.

На перехресті з тротуару перебіг вулицю якийсь чорнявий суб'єкт і кинувся до прапору. Джемс оглянувся на Мартина — той усміхнувся.

— Це Гаррі! — сказав спокійно Мартин. — Ходи сюди, товаришу! З тебе непоганий буде брюнет, — додав він. — Як твоя справа з Мессебі?

— Я замкнув його в своїй кімнаті, — сказав Гаррі. — Реторти всі я знищив. Він, мабуть, не швидко почне кричати на гвалт. Спочатку він спробує пошукати реактиви. Нехай пошукає трохи.

— Він пропонував тобі поділитись із ним секретом протеїнів? — сказав Мартин.

— Так, — одповів Гаррі. — Ти вгадав. Але я більше не хочу мати діла з грабіжниками. Я подарую «Альбо» Радянському Урядові — а поки що я стану під цей прапор із вами.

Мартин міцно стиснув йому руку.

— Ми ще поговорим з тобою на дозвіллі, про що говорили вчора вночі. А тепер ставай усередину. Тобі все-таки не треба занадто показуватися на очі.

Гаррі спинився й пропустив повз себе кілька рядів. У цій самій хвилі дорогу процесії перетяв автомобіль. Грубезний, мов беркширський кнур, чоловік кинув недбалим оком на процесію і зник у завулкові. Шрам на Мартиновім обличчі налився кров'ю. Він уп'явся оком у товсту фігуру й заляк на місці. З заднього ряду на нього наскочив чоловік. Мартин струсонувсь, мов вилізши з води, та й пішов уперед.

В автомобілі сидів Лейстон. Молодий доцент із Найвищого Наукового Інституту шифрованою телеграмою оповістив його про винахід протеїну. Лейстон вирішив сам своєю особою купити винахідця вкупі з його препаратом. Крім того, йому набридло в Парижі. Чоловік, що показував штуки за віконцем, шез, і Дювер'є не знайшов поки що другого. Лейстонові й на думку не спадало, що в процесії дикунів іде винахідець штучного білка. Він простував до Мессебі...

Похід наближався до сірчано-квасного заводу. На чверть милі навкруги все залізо, всі наконечники для стріл були вкриті рудавою лускою. Тоні заздалегідь схотілося чхати, згадавши про завод. Він бавився, наступаючи на наконечники для стріл, що ламались під ногою, наче суха трава. З-за робітничих халабуд уже вистромлялися величезні голі дерева, що курились на обрубаним верхів'ї білими хмарками.

Тоні чхнув уперше. З завулка показалися інші племена й приєдналися до походу. Над ними лопотіли в вітрі такі самі червоні банани. Тоні почав раз у раз чхати й смикнув першого батька за одіж, щоб не йти до чортового заводу, але той суворо подивився на Тоні й рукою наказав йому йти. У Тоні очі почали точитись водою, наче стояв він коло вогню. Але він знав твердо, що батько знає, що треба робити, і мужньо йшов далі, хоча чхав раз у раз, чхнув далеко більше разів, ніж у нього було пальців на руках та на ногах, і йому дуже хотілося їсти... Раптом почало гриміти, хоч небо було ясне. Гриміло з того місця, де було багаття, з білого диму. Люди з зойком падали, вражені блискавкою. Деякі одбігли геть, перший батько витяг з-за пасу якусь чорну коробку й почав пускати з неї дим. З-за багаття вибігли білі з кавунами на голові, ті самі страшні білі, що спалили халабуду, де жив Тоні на острові, й забили його родичів. Тоні жахливо заверещав і хотів тікати. Але він згадав про батька, міцно схопив його за одіж і тримався, щоб не втік. Білі вбивці схопили його, оді-рвали од батька й повели, підштовхуючи дубинами в спину. Тоні оглянувся. Червоний лист лежав долі, за ним вели ще багатьох людей, обличчя їм було скривавлене й подряпане.

— Тоні, синку, не бійся, — сказав батько язиком, бо руками він молився до неба. Тоні ще раз жалібно зойкнув і скорився своїй участі.